

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AJINIYOZ NOMIDAGI
NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor v.v.b. A.Abdiev
“ ” 2024-yil

O‘QITUVCHI NUTQI MADANIYATI

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

Kunduzgi ta’lim shakli uchun
(4-kurs)

Bilim sohasi: 100000 — Gumanitar
Ta’lim sohasi: 140000 — Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 60111600 — O‘zbek tili va adabiyoti

Nukus —2024

Modul / FAN SILLABUSI
Turkiy tillar fakulteti
60111600 — O‘zbek tili va adabiyoti

Fan nomi:	O‘QITUVCHI NUTQI MADANIYATI
Fani	Majburiy
Fan kodi:	O‘NM402
Semestr	VIII
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar	134
Ma’ruza	30
Amaliy mashg‘uloti	44
Laboratoriya mashg‘uloti	-
Seminar mashg‘uloti	
Mustaqil ta’lim	60
Kredit miqdori:	5
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek

Fan maqsadi (FM)

FM1	<p>“O‘qituvchi nutqi madaniyati” fanining maqsadi talabalar e’tiborini jalb qilish mohiyatiga ega bo‘lgan nutq yaratish, me’yoriylikka asoslangan og‘zaki va yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirishda quyidagi vazifalar belgilangan:</p> <ul style="list-style-type: none"> -nutq texnikasini o‘rganish; - nutq madaniyati tarixini o‘rganish, g‘arb va sharqdagi notiqlik san’ati taraqqiyoti haqida ma’lumotga ega bo‘lish; -notiqlik san’atining asosiy masalalarini o‘zlashtirish; -nutq madaniyati asoslarini belgilash; -nutq sifatlarini o‘zlashtirish va shu asosda maqsadga mos tarzda ta’sirchan nutq yaratish;
-----	---

Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
Ta‘lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jixatidan:
TN1	nutq madaniyati tarixi, Sharq va G‘arb olimlari, adiblari, jamoat arboblarning bu boradagi qarashlari; adabiy til norma (me‘yor)lari; madaniy nutqqa qo‘yiladigan talablarni bilishi kerak;
TN2	nutq uslublari va nutq madaniyati masalalari; madaniy nutq ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak;
TN3	o‘z nuqtayi nazarini ilmiy asoslab berishi va bulardan amaliy masalalarni yechishda foydalana bilish malakalariga ega bo‘lishi kerak.
Fan mazmuni	
Mashg‘ulotlar shakli: Maruza (M)	
M1	“O‘qituvchi nutqi madaniyati” faniga kirish. Nutq madaniyati tushunchasi, tarixi. Fanning maqsad, vazifalari. Nutq madaniyati tushunchasi va tarixi. Nutq madaniyati va muomala odobi. “Qutadg‘u bilik”, “Hibbat ul-haqoyiq”, “Qobusnoma”, “Mahbub ul-qulub” kabi asarlarda nutq madaniyati, so‘zlashish odobi masalalari. Jamiyat va nutq madaniyati.
M2	Nutq madaniyatining boshqa fanlar bilan aloqadorligi. Nutq madaniyati va notqlik san‘ati.
M2	Notqlik san‘ati tarixi. Notqlik san‘atining shakllanish tarixi. Notqliklikning yuzaga kelish omillari.
M3	Yunon notqligi. Qadimgi Yunoniston – notqlik san‘atining vatani. Qadimgi Gretsiyada notqlar faoliyati. Xalq yig‘inlarining notqlik san‘atini shakllantirishdagi o‘rni. Ijtimoiy-siyosiy masalalarda omma e‘tiborini tortishning muhimligi. Fikr va g‘oyalarni to‘g‘ri va ta‘sirchan ifodalashning ahamiyati. Huquq tizimida notqlikning o‘rni. Yunon ritorlarining og‘zaki va yozma nutq ko‘nikmalarini egallashdagi faoliyatlari. Falsafa maktablarining notqlik san‘atiga munosabatlari. Aristotelning notqlik san‘ati taraqqiyotidagi xizmatlari.
M4	Rim notqlik san‘ati. Rim notqlik maktabibining o‘ziga xosliklari. Sitseronning notqlik san‘ati haqidagi qarashlari. Notiqning vazifalari. Sharqda voizlik san‘ati. Sharq notqligi haqida ma‘lumot. Sharq voizlarining qarashlari. Mumtoz asarlarda voizlik san‘atining ulug‘lanishi.
M5	Nutq madaniyati va adabiy til me‘yorlari. Til me‘yori lingvistik tushuncha sifatida. O‘zbek adabiy tili – umumxalq o‘zbek tilining oliy shakli. Hozirgi o‘zbek adabiy tilining shakllanishi. Adabiy tilga ta‘rif. Adabiy tilga xos muhim belgilar: me‘yorlashganlik, xalqchilik, umummajburiylik, ko‘p vazifalilik, uslubiy tarmoqlanganlik, qayd etilganlik, tanlanganlik, barqarorlik va o‘zgaruvchanlik, zamonaviylik.

M6	Me'yor ko'rinishlari: fonetik, leksik, orfoepik, orfografik, so'z yasash, so'z qo'llash me'yorlari; punktuatsion, sintaktik, stilistik me'yorlar. Me'yoriylikdan maqsadli chekinish. Lug'atlarning nutq madaniyati bo'yicha universal manba sifatidagi ahamiyati. Adabiy til nutq madaniyatining asosi sifatida. Adabiy til me'yorlarini egallashga to'siq bo'luvchi ba'zi holat va sabablar.
M7	Nutqning kommunikativ sifatlari. Nutq sifatlari. Nutqning to'g'riligi – nutq madaniyatining birlamchi sharti. Nutqning aniqligi, mantiqiyliqi, jo'yaligi, maqsadga muvofiqliqi va ta'sirchanliqi. Til sofligi, nutq sofligi uchun kurash – umumxalq ishi. Nutq boyligi va ta'sirchanliqi, ularga erishish yo'llari.
M8	Nutq shakllari va turlari. Og'zaki nutq xususiyatlari. To'g'ri talaffuz me'yorlari. O'zbek tilida urg'u. Olinma so'zlar talaffuzi. Yozma nutq xususiyatlari. Yozma nutqqa oldindan hozirlanish xosligi hamda unda tahrir imkoniyatining mavjudligi. Matnni tahrirlash. Yozma nutqning nisbatan to'g'ri va aniqligi. Imlo me'yorlari. Yozma nutqda uchraydigan tipik xatolar va ularning tasnifi.
M9	Nutq madaniyati va uslubiyat. O'zbek adabiy tilining vazifaviy uslublari. Jonli so'zlashuv uslubi. Adabiy til uslublari: ilmiy uslub, rasbiy uslub, publitsistik uslub, badiiy uslub. Ushbu uslublarning o'ziga xos xususiyatlari. Badiiy uslubning keng qamrovliligi. Uning tarmoqlanishi: poetik nutq, drammatik nutq, nasriy nutq kabilar.
M10	Tilning tasviriy vositalari. Ko'chimlar: metafora, metonimiya, sinekdoxa, vazifadoshlik, ironiyaning nutq emotsiyasini tashkil etishdagi o'rni. Ekspressiv-emotsional leksika. Sintaktik figuralar: inversiya, ellipsis, gradatsiya, antiteza, ritorik so'roq, takrorlarning nutq ta'sirchanligini ta'minlashdagi ahamiyati. Badiiy nutqda adabiy til me'yorlaridan ma'lum maqsadda chekinishga yo'l qo'yilishi.
M11	Grammatik stilistika va nutq madaniyati. Nutq madaniyati bilan stilistikaning o'zaro munosabati. Grammatik stilistikaning ikki xil ko'rinishi ya'ni, morfologik va sintaktik stilistika haqida.
M12	Nutq madaniyati bilan nutqiy uslublar teng hodisa bo'lmaganidek, tilshunoslikning nutq madaniyati uslubiyat deb yuritilayotgan sohalari ham batamom teng hodisalar emasligi. Har bir nutq uslubini belgilaydigan xususiyatlar. Terminlar.
M13	Ta'lim jarayonida nutq madaniyati masalalari. Yozma nutq madaniyati. Nutq madaniyati muammolari dars mazmuni va samaradorligi bilan bevosita bog'liqligi, aloqadorligi.
M14	Nutq texnikasi. Hujjatlarni rasmiylashtirish tartibi.
M15	Internet va ijtimoiy tarmoqlardagi muloqot. Ijtimoiy tarmoqlardagi turli saytlar va portallardan foydalanuvchilarga qo'yiladigan talablar. Turli forum, chatlar, postlardan foydalanish va izoh qoldirishda etiket talablariga amal qilish.
Mashg'ulotlar shakli: Amaliy (A)	
A1	G'arb madaniyati tarixida notiqlik san'atining o'rni.
A2	G'arb madaniyati tarixida notiqlik san'atining o'rni.
A3	Sharq madaniyati tarixida notiqlik san'atining o'rni
A4	Sharq madaniyati tarixida notiqlik san'atining o'rni

A5	Xalq og‘zaki ijodida nutq odobi masalalari
A6	Xalq og‘zaki ijodida nutq odobi masalalari
A7	Kaykovus suxandonlik xususida
A8	Kaykovus suxandonlik xususida
A9	Alisher Navoiy ijodida nutq madaniyati va notiqlik san’ati masalalari
A10	Alisher Navoiy ijodida nutq madaniyati va notiqlik san’ati masalalari
A11	Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat va Abdulla Qodiriy asarlarida notiqlik, milliy muomala madaniyati masalalari.
A12	Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat va Abdulla Qodiriy asarlarida notiqlik, milliy muomala madaniyati masalalari.
A13	Badiiy asarda nutq madaniyati masalalari: Abdulla Qahhorning so‘z tanlash mahorati (nutqning kommunikativ sifatleri).
A14	Badiiy asarda nutq madaniyati masalalari: Abdulla Qahhorning so‘z tanlash mahorati (nutqning kommunikativ sifatleri).
A15	Nutqning kommunikativ sifatleri bo‘yicha mashqlar bajarish va tahlili qilish.
A16	Nutqning kommunikativ sifatleri bo‘yicha mashqlar bajarish va tahlili qilish.
A17	Nutqiy etiketni o‘rganish
A18	Nutqiy etiketni o‘rganish
A19	Yozma nutq madaniyati. O‘zbek tilida ish yuritish
A20	Yozma nutq madaniyati. O‘zbek tilida ish yuritish
A21	Grammatik stilistika va nutq madaniyati
A22	Grammatik stilistika va nutq madaniyatiA

Mustaqil ta’lim (MT)

MT 1	darslik va o‘quv qo‘llanmalar bo‘yicha fan bobleri va mavzularini o‘rganish	12
MT 2	tarqatma materiallar bo‘yicha ma’ruzalar qismini o‘zlashtirish	12
MT 3	avtomatlashtirilgan o‘rgatuvchi va nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;	12
MT 4	maxsus adabiyotlar bo‘yicha fanlar bo‘limleri yoki mavzulari ustida ishlash	12
MT 5	yangi texnikalarni, apparaturalarni, jarayonlar va texnologiyalarni o‘rganish	12

Asosiy adabiyotlar

1	Mahmudov N. O‘qituvchi nutqi madaniyati. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2007.
2	Qo‘ng‘urov R., Begmatov E., Tojiev Y. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
3	Begmatov E., Mamatov A. Adabiy norma nazariyasi. 1-qism. – Toshkent: Navro‘z, 1997.
4	Karnegi D. O‘z-o‘ziga ishonch hosil qilish va omma oldida so‘zlash san’ati. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.

Qo‘shimcha adabiyotlar

5	<p>Mirziyoev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.-T.: O‘zbekiston, 2017.</p> <p>Mirziyoev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. –T.: O‘zbekiston, 2017.</p> <p>Badiiy uslub va tilning ifoda vositalari. – Samarqand, 1994.</p> <p>Baxtin M. Romanda zamon va xronotop shakllari. Rus tilidan U.Jo‘raqulov tarjimasi. – T.: Akademnashr, 2015.</p> <p>Jabborov N. Ma’rifat nadir. –T.: Ma’naviyat, 2010.</p> <p>Jumaxo‘ja N. Istiqlol va ona tilimiz. – Toshkent: Sharq, 1998.</p> <p>Jo‘raqulov U. Nazariy poetika masalalari. – T.: G‘.G‘ulom, 2015.</p> <p>Jo‘raqulov U. Hududsiz jilva. – T.: Fan, 2006.</p> <p>Zulfiya. Asarlar. Uch jildlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1983-1986.</p> <p>Islamov O‘. Alisher Navoiy asarlarida nutq madaniyati talqini. Filol. f.n. diss avtoreferati.-Toshkent, 2011.</p>
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yo‘ldoshev Q. Yoniq so‘z. – T.: Yangi asr avlodi, 2006. 2. Karimov N. XX asr adabiyoti manzaralari.– T.:O‘zbekiston, 2008.–536 b. 3. Karimov N. Cho‘lpon. – T.: Fan, 1991. – 117 b. 4. Qilichev E., Qilichev B. Nutq madaniyati va uslubiyati asoslari. – Buxoro, 2002. 5. Maqsud Shayxzoda. Asarlar. 6 tomlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1969-1974. 6. Mahmudov N. Tilimizning tilla sandig‘i. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi, 2012. 7. Mahmudov N., Rafiev A., Yo‘ldoshev I. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish. – Toshkent: Cho‘lpon, 2012. 8. Mirtemir. Asarlar. To‘rt jildlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1980-83. 9. Muxtor A. Asarlar. To‘rt jildlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1980-83. <p style="padding-left: 40px;">Normatov U. Tafakkur yog‘dusi. – T.: Fikr-media, 2005</p>
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odil Yoqubov asarlari: Saylanma. Uch tomlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1985-1987. Diyonat. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1979. 2. Oybek. Mukammal asarlar to‘plami. 20 jildlik. – T.: Fan, 1990-1995. 3. Olimjon H. Mukammal asarlar to‘plami. 5 jildlik. – T.: Fan, 1975-1994. 4. Oripov Abdulla. To‘liq asarlar to‘plami. To‘rt jildlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 2001. 5. Parfi Rauf. Sabr daraxti. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1986. 6. Pirimqul Qodirov asarlari: Saylanma. Uch jildlik. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1987-1988. Avlodlar dovoni. – T.: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1989. 7. Rasulov R., Husanov N., Mo‘ydinov Q. Nutq madaniyati va notiqlik san’ati. – Toshkent, 2006; 8. Rustamiy A. Adiblar odobidan adablar. – Toshkent: Ma’naviyat, 2003.

9. Rustamov A. Soʻz xususida soʻz. – Toshkent: Yosh gvardiya, 1989.
10. Said Ahmad asarlari: Saylanma. Uch tomlik. – T.: Gʻ.Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʻat nashriyoti, 1980-1981. Jimjitlik. – T.: Gʻ.Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʻat nashriyoti, 1989.
11. Saidov U. Nutq madaniyati va notiqlik sanʻati. – Toshkent: Akademiya, 2007. – B. 224.
12. Togʻay Murod asarlari: Ot kishnagan oqshom. Qissalar. – T.: Sharq, 1994. Otamdan qolgan dalalar. Roman. – T.: Sharq, 1994. Bu dunyoda oʻlib boʻlmaydi. Roman. – T.: Sharq, 2001.
13. Tojiev Yo., Mallaboev M. Oʻzbek nutqi madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2006.
14. Xolmirzaev Shukur. Uch jildlik. – T.: Sharq, 2003.
15. Shavkat Rahmon. Saylanma. – T.: Sharq, 1997.
16. Erkin Vohidov asarlari. Saylanma. Ikki tomlik. – T.: Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʻat nashriyoti, 1986. Iztirob. – T.: Oʻzbekiston, 1992.

Talabaning fan boʻyicha oʻzlashtirish koʻrsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Baholash tartibi oʻz ichiga nazoratlar turini (oraliq, joriy va yakuniy) qamrab oladi. Talabaning oʻzlashtirish darajasi quyidagi yoʻl bilan baholanadi:

Darajasi	Ballar (foiz)	Reyting	
A+	95 - 100 ball	4.5	AʻLO
A	90 - 94 ball	4.0	
B+	85 - 89 ball	3.5	JUDA YAXSHI
B	80 - 84 ball	3.0	
C+	75 - 79 ball	2.5	YAXSHI
C	70 - 74 ball	2.0	
D+	65 - 69 ball	1.5	SHARTLI OʻTDI
D	60 - 64 ball	1.0	
F	59 ball va undan past	0.0	OʻTMADI

Ballar taqimoti:

Oraliq nazorat - 30 ball.
 Joriy nazorat - 20 ball.
 Yakuniy nazorat - 50 ball.

Jami: 100 ball

TALABALARNING OʻZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

“A+”, “A”, “B+” baho: talaba materiallarni mustaqil ravishda tez oʻzlashtiradi; xatolarga yoʻl qoʻymaydi; mashgʻulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga toʻliq va aniq javob beradi.

“B”, “C+”, “C” baho: talabamateriallarni yaxshi o‘zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo‘lmagan xatolarga yo‘l qo‘yadi.

“D+”, “D” baho: asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to‘liqlik yetishmaydi; materiqlarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo‘l qo‘yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.

“F” (o‘tmadi) baho: materiallarni o‘zlashtirmagan; savollarga javob bera olmaydi; mashg‘ulotlarda ishtirok etmaydi.

Talabalarni baholashda quyidagilar hisobga olinadi:

- mashg‘ulotlardagi ishtiroki (davomat);
- mashg‘ulotlardagi faollik va ijodkorlik;
- asosiy va qo‘shimcha o‘quv materiallarini o‘zlashtirish;
- mustaqil ta‘lim bo‘yicha topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarish;
- nazoratning barcha turlarini o‘z vaqtida bajarish.

AKADEMIK VA ETIK TALABLAR:

Nazorat topshiriqlarini bajarishda ko‘chirmakashlikka (plagiat) yo‘l qo‘yilmaydi.

Test, o‘quv loyihalari, mustaqil ishlar, oraliq, joriy, yakuniy nazorat topshiriqlarini boshqa shaxslardan ko‘chirib olinishiga yo‘l qo‘yilmaydi, boshqa talabaning o‘rniga imtihon topshirish ta‘qiqlanadi.

Kurs bo‘yicha har qanday nazorat topshirig‘ini soxtalashtirgan talaba „fanni o‘zlashtirmagan“ („F“) hisoblanadi.

Mashg‘ulotlar paytida mobil aloqa va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Mashg‘ulotlar paytida auditoriyada (virtual auditoriyada) belgilangan talablarga zid harakatlar qilish mumkin emas.

Boshqalar va turli fikrlarga tolerant munosabatda bo‘lish talab etiladi.

Kontakt soatlari*: mustaqil ta‘lim topshiriqlarini bajarish, ularni taqdim etish, zarur ma‘lumotlar va turli materiallar bo‘yicha savollarga quyidagi grafik asosida o‘qituvchiga murojaat qilishingiz mumkin:

№	Kun	Vaqt	Xona
1.	Payshanba	14.00 – 15.00	307-320

Fan o‘qituvchisi to‘g‘risida ma‘lumot

Muallif:	Davlatmurodov Ilhom O‘zbek tili kafedrasida o‘qituvchisi
E-mail:	Ilhom73@mail.ru
Tashkilot:	Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, ”O‘zbek tili” kafedrasida
Taqrizchilar:	Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Sh.Bo‘ranova Filologiya fanlari nomzodi, dotsent M.Xudayarova

Mazkur Sillabus Nukus DPI O'quv-uslubiy Kengashining 2024-yil "_____"
dagi _____-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "O'zbek tili" kafedrasining 2024-yil "_____"
dagi _____-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

A.Abdiev

Fakultet dekani

B.Davletov

Kafedra mudiri

Sh.Bo'ranova

Tuzuvchi

I.Davlatmurodov